گزارش ویژه

نگاهی به زندگی سومبات هاکوپیان

کارآفرین مُدساز

هاکوپیان به جوانانی که وارد صنعت پوشاک و طراحی می‌شوند توصیه‌های ویژه‌ای کرده است: «نگویید نمی‌دانم چطور باید وارد بازار کار شد. طراحانی موفق هستند که تنها به دانسته‌های دانشکده اکتفا نکنند. طراحی بسیاری از دانشجویان امروز ما شبیه به کشیدن عکس است. مسائل مختلفی در دنیای مد امروز وجود دارد که از آن باید بهره برد.

از اواخر دوران حکومت قاجار، با سفر شاهان قاجار و عده‌ای از روشنفکران آن زمان به دیار فرنگ تغییرات کمی در لباس پوشیدن ایجاد شد و در پی آن حرکت‌هایی در طراحی و دوخت پوشاک به وجود آمد؛ از جمله اینکه اولین چرخ خیاطی را مظفرالدین‌شاه به همراه یک خیاط قفقازی به عنوان سوغات از فرنگ به تهران آورد تا لباس درباریان بوسیله چرخ دوخته شود.

این موضوع حکایت از آن دارد که پیش از آن تمام لباس‌ها با دست دوخته می‌شد. در تاریخ آمده که نخستین کت و شلوار به سبک امروزی در دوران احمدشاه به ایران آورده شده و به تدریج با گرایش مردان ایرانی به ویژه روشنفکران و اعیان و اشراف به لباس امروزی، حرفه خیاطی رونق گرفت و استادکارانی مانند مارتیو توتونیان و هوسپ طاطاوسیان که به آن‌ها خیاطباشی هم می‌گفتند در دربار قاجار فعال و معروف شدند و حتی مارتیو توتونیان که در کشورهای مختلف کار کرده بود از ناصرالدین‌شاه نشان شیر و خورشید را دریافت کرد؛ موضوعی که نشان می‌دهد خیاط بودن و آشنایی با دوخت لباس‌های جدید و کار با چرخ خیاطی تا چه اندازه اهمیت داشته است.

اما طراحی و دوخت پوشاک در عصر پهلوی تحت تأثیر مدرنیته غرب قرار گرفت و فرهنگ مصرف پوشاک در ایران بطور کلی تغییر کرد و به تبع آن، طراحی و دوخت لباس با تحول همراه شد و کم‌کم پوشیدن لباس‌های مدرن از دربار و بین بزرگان خارج شد و عمومیت پیدا کرد.

همین شد که خیاطی به یک صنف بزرگ تبدیل و فروش چرخ خیاطی هم رایج شد و در همین دوران هم شاهد راه‌اندازی فروشگاه‌هایی مانند چرخ خیاطی سینگر آمریکا در کشور هستیم. سینگر فروشگاه بزرگی برای خود در خیابان سعدی راه‌اندازی کرد که معماری آن را نیکلای مارکوف روس انجام داده است.

با رواج اقبال مردمی به لباس‌های جدید مانند کت و شلوار و تغییر و تحولات پوشش که بخشی از آن البته به صورت اجباری از سوی حکومت پهلوی اول صورت گرفت، خیاطی هم به شغلی پرطرفدار بدل شد؛ حرفه‌ای که بیشتر در بین اقلیت‌های مذهبی ساکن ایران مانند ارامنه و کلیمیان رواج داشت؛ خیاط‌هایی که تا حدود زیادی با کشورهای دیگر مراوده داشتند و همین باعث شده بود که اصول خیاطی را بیش از کارگران ایران آموزش دیده باشند و تغییرات بسیاری را هم رقم بزنند؛ یکی از این خیاطان که به کارآفرین مهمی در صنعت مد و پوشاک ایران بدل شد و تحولات بزرگی در این مسیر رقم زد سومبات هاکوپیان است.

سومبات هاکوپیان متولد ۱۱ دی سال ۱۳۲۳ در تبریز است. او در دوران نوجوانی و از سال ۱۳۳۵ یعنی زمانی که ۱۲ساله بود وارد حرفه خیاطی و تولید لباس و پوشاک شد و سال‌های بسیاری در کارگاه‌های مختلف کار کرد و تجربه اندوخت تا اینکه در سال ۱۳۴۶ (۱۱ سال بعد از شروع کار) با دریافت پروانه دوزندگی مردانه اولین کارگاه تولیدی خود را راه‌اندازی کرد.

تاسیس این کارگاه در واقع همزمان بود با تحولات مهمی که در صنعت مد و پوشاک در جهان و به خصوص ایران عصر پهلوی در حال وقوع بود؛ در این سال‌ها علاقه جوانان به مدها و لباس‌های اروپایی افزایش چشمگیری یافته بود و دولت و حاکمیت نیز مردم را به استفاده از پوشاک نوین به خصوص کت و شلوار تشویق می‌کردند.

یکی از ابتکارات مهم سومبات هاکوپیان در این سال‌ها

اجرای نخستین نمایش مد زنده در ایران بود. او در اوایل دهه ۵۰ به عنوان طراح و خیاطی جوان، نمایش مد زنده‌ای برگزار کرد و مدسازی را در ایران پایه نهاد و همین موضوع هم باعث شد که خیلی زود و با وجود جوانی (۲۷–۲۸ساله) مشتریان بسیاری پیدا کند و حتی شرکت‌های دولتی نیز برای دوخت لباس‌های ویژه به او مراجعه کنند.

*** اولین نمایش مد تهران**

خود او گفته است: «من از نیمه دوم دهه چهل وارد مد و مدسازی شدم و در اواخر دهه چهل با یک آکادمی مد در اروپا ارتباط برقرار کردم و نشریات آن را بطور مرتب دریافت می‌کردم، این رابطه تا به امروز ادامه دارد. در اوایل دهه پنجاه هنر مد و مدسازی به ویژه در پوشاک زنانه از طریق نمایش زنده مد در اماکن عمومی مانند سالن هتل‌ها از کنج خانه‌ها خارج و به میان مردم آمد.

در اوایل دهه پنجاه مدل‌های من به ویژه در رشته مردانه به روی صحنه آمد و در سال ۱۳۵۳ در فستیوال مد برگ ریز، مدل‌های من در طراحی و دوخت اول شد و در پی آن در سال ۵۴ با ارائه مجموعه‌ای از مدل‌های زنانه و مردانه من گامی در مد لباس ایران برداشتم که تا آن زمان در ایران سابقه‌نداشت.»

این گام جدید و بی سابقه اجرای یک نمایش با شکوه و زنده مد برای اولین بار در ایران بود که در هتل کنتینانتال تهران برگزار شد. هاکوپیان می‌گوید: «این نخستین بار بود که یک مدساز از مرزهای ایران عبور کرد و به شهرت رسید و باعث شد مشتریان بسیاری پیدا کند.

او در این سال‌ها در کارگاه خود به جز گرفتن سفارش دوزندگی لباس‌های مردانه و زنانه‌ای مثل کت و شلوار، پیراهن، جلیقه و... از سال ۱۳۵۲ طراحی و دوخت یونیفورم برگزارکنندگان بازی‌های آسیایی در تهران، لباس‌های رسمی اعضای ارکستر سمفونیک تهران، یونیفورم کادر پروازی ایران ایر و فرودگاه‌های مختلف کشـــور و شرکت‌های مختلف نفتی را پذیرفت و این موضوع به شهرت بیشترش منجر شد.

اما برای هاکوپیان جوان سقف آرزو در همین حد نبود، او به دنبال این بود که بتواند روزی یک برند جهانی پوشاک در ایران راه‌اندازی کند و برای رسیدن به این هدف دید که نیاز به آموزش‌های لازم دارد و تجربه نمی‌تواند کافی باشد برای همین در نیمه‌های دهه ۵۰ با سفر به آلمان دوره آکادمی خیاطی مولر را که یکی از معتبرترین دوره‌ها در حوزه طراحی پوشاک در جهان محسوب می‌شود، پشت سر گذاشت و بعد به ایران بازگشت و با جدیت بیشتر کارش را دنبال کرد و در کنار طراحی و تولید انواع پوشاک در سال ۱۳۵۴ اولین ژورنال مد ایران را به نام «هوکرپ »منتشر کرد.

*** پیروزی انقلاب و روزهای جنگ**

موفقیت‌هایی که هاکوپیان در اوج جوانی و در نیمه ابتدایی دهه ۵۰ به دست آورده بود باعث شد که او به گفته خودش به این نتیجه برسد که «باید برای آینده برنامه بلندمدت طراحی» تنظیم و تدوین کند؛ برنامه‌ای که البته با وقوع انقلاب و برای مدتی دستخوش تغییر و تحول شد. »

در سال ۱۳۵۷ انقلاب ایران به پیروزی رسید و طبق روال همه انقلاب‌ها، تغییرات در تمامی ابعاد به‌ویژه در بعد فرهنگی به وقوع پیوست و فرهنگ مصرف لباس به طور موقت تغییر کرد و عده‌ای به این باور رسیدند که مد و لباس به شکل آن روز در جامعه جایی نخواهد داشت و از طرف دیگر با شروع جنگ تحمیلی این اندیشه بیش از پیش تقویت شد، به طوری که در اوایل دهه ۶۰ کارخانه‌های لباس دوزی که عمدتاً در اختیار دولت قرار داشتند با تعطیلی مواجه شدند. ولی من با آگاهی از تاریخ انقلاب‌ها به ویژه از جنگ جهانی دوم، دریافتم که چگونه بعد از جنگ و تثبیت انقلاب همه چیز به ویژه هنر طراحی لباس به شرایط عادی بازمی‌گردد و همچنین تجربه کشورهای اروپایی این پیش‌نگری مرا محقق کرد، بطور نمونه کشور ایتالیا بعد از جنگ جهانی دوم با چنان سرعتی در این رشته حرکت کرد که پیشرفته‌ترین کشورهای دنیا در این رشته مانند انگلیس و فرانسه را پشت سر نهاد.»

با همه امیدها به آینده سال‌های دهه ۶۰ برای صنعتگران و فعالان بخش خصوصی همچون هاکوپیان سخت گذشت. خود او در گفت‌وگو با سایت «نخ و سوزن» آن را این‌گونه تعریف کرده است: «واقعیت این است که در ابتدای امر برند ما به صورت سفارشی کار می‌کرد اما به مرور کار به صورت تولید انبوه رسید. البته مشکلات در این عرصه بسیار فراوان بود.

در زمان جنگ بخش خصوصی با فشـــار زیادی روبرو شد. زیرا مواد اولیه به سختی وارد کشور می‌شد. البته من معتقدم که اگر به کاری ایمان داشته باشید، می‌توانید آن را پیش ببرید. با وجود مشکلات زیادی که در بخش تهیه مواد اولیه وجود داشت ما استانداردهای لازم را تغییر ندادیم.

با تغییر این استانداردها می‌توانستیم مصرف مواد اولیه را کاهش دهیم، اما من معتقدم این کار اجحاف در حق مشتری است. این دوران با سختی‌های بسیاری گذشت اما سرانجام به گسترش رسیدیم. من معتقدم که باید به مشتری و کارکنان خودمان وفادار باشیم یعنی کیفیت را مدنظر قرار دهیم. ضمن اینکه بخش خصوصی باید روی پای خودش بایستد؛ من افتخار می‌کنم که تا امروز از کمک‌های دولتی بهره‌ای نبرده‌ام.»

*** روزهای توسعه و تدریس**

بـــا پایان یافتن جنگ، هاکوپیان بار دیگر به فکر توسعه کار افتاد و چندین ســـال زمینه‌چینی‌های لازم را انجام داد تا اینکه در دهه ۸۰ کارگاه خود را به واحدی صنعتی تبدیل

کرد و ضمن تجهیز آن با فناوری‌ها و ماشین‌آلات روز، زمینه اشتغال‌زایی قابل توجهی را فراهم کرد.

همچنین در کنار این فعالیت‌ها، سومبات هاکوپیان برای به‌روزسازی آموزش‌ها در صنعت طراحی و تولید پوشـــاک چند جلد کتاب تدوین و ترجمه کرد تا دانشجویان و علاقه‌مندان طراحی و تولید پوشاک از طریق آنها بتوانند با آخرین تحولات این حوزه آشنا شوند.

خود او گفته است: «با توجه به اعتقاد راسخ ما در پیشرفت این حرفه، برای جلوگیری از تعطیلی کارخانه‌های دولتی همکاری‌های موفقیت آمیزی انجام دادیم و علی رغم محدودیت‌هایی که برای بخش خصوصی در آن زمان جریان داشت ما از حرکت بازنایستادیم و با ابتکارات بسیار خلاقانه طرح‌های خود را در نمایشگاه‌های بین‌المللی بازرگانی که در تهران برگزار می‌شد ارائه کردیم. غرفه‌های ما همیشه مورد توجه بازدیدکنندگان داخلی و خارجی قرار می‌گرفت و این امر ما را بیش از پیش به آینده امیدوار می‌کرد.

همچنین در دهه ۸۰ که روزنه‌ای برای فعالیت بخش خصوصی گشوده شد، ما گام بی‌سابقه دیگری در مسیر فعالیت‌های گسترده خود برداشتیم که در سال ۸۱ به نتیجه رسید و شرکت هاکوپیان آخرین تکنولوژی هزاره سوم را در طراحی و دوخت که در بسیاری از موارد عصر صنعتی را نیز پشت سر نهاده بود برای اولین بار به ایران آورد و با افتخار تمام این پروژه را در کمتر از دو ماه نصب و راه‌اندازی کردیم و به بهره‌برداری رساندیم.»

هاکوپیان همچنین در زمینه فعالیت‌های آموزشی با دانشگاه‌های شریعتی و الزهرا همکاری دارد و به تدوین و تدریس روش‌های نوین مدل‌سازی در پوشاک و تعویض روش‌های فرسوده و ناکارآمد می‌پردازد.

هاکوپیان درباره شروع تدریس در دانشگاه در مصاحبه‌ای با سایت باشگاه ثروت گفته: «تا دهه ۷۰ شرایط برای فعالیت بخش خصوصی همچنان محدود بود. در آن هنگام مدرسه عالی سمیه که امروز دانشگاه شریعتی است برای ارتقای سطح علمی خود در رشته الگوسازی و مدل‌سازی از من درخواســـت همکاری کرد که من آن را پذیرفتم و اولین دوره کلاس‌های ویژه را برای مدرسان آن مدرسه عالی برگزار و از این طریق یک سیستم نوین اروپایی را جایگزین روش‌های کهنه و فرسوده و غیرکارا کردم. چند ترم نیز به تدریس به دانشجویان پرداختم.

مدتی بعد، از دانشگاه الزهرا دعوتی در همین زمینه دریافت

داشتم و چند سالی در آن دانشگاه تدریس کردم و همان سیستم نوین اروپایی را از طریق تدوین جزوات تخصصی و حرفه‌ای آموزش دادم که در کل سیستم آموزش عالی در این رشته تحول چشمگیری ایجاد کرد.

در پی این تحولات آموزشی در مقطع عالی، برای اولین بار رشته مهندسی پوشاک در دانشگاه امیرکبیر دایر شد که بار دیگر از من دعوت به همکاری به عمل آمد و من نهایت همکاری را انجام دادم و به مدت ۳ یا ۴ ترم در آن دانشگاه به آموزش دانشجویان پرداختم.»

علاوه بر این‌ها مطرح کردن ایده راه‌اندازی و تاسیس انجمن طراحان لباس و پارچه از دیگر فعالیت‌های اجتماعی سومبات هاکوپیان است، انجمنی که خود او به ریاست هیئت مدیره‌اش انتخاب شد.

هاکوپیان برای بیش از ۴ دهه فعالیت در حوزه صنعت پوشـــاک کشور سال ۱۳۹۴ به عنوان پیشکسوت صنعت، معدن و تجارت و کارآفرین برتر کشور شناخته شد و از سوی معاون اول رئیس جمهور مورد تقدیر قرار گرفت.

شـــرکت هاکوپیان دارنده نخستین گواهینامه مدیریت کیفیت و بیش از بیست جایزه بین‌المللی در صنعت پوشاک است. در حال حاضر شرکت واحد صنعتی پوشاک هاکوپیان اولین و بزرگ‌ترین طراح و تولیدکننده تمام‌صنعتی پوشاک در ایران شناخته می‌شود.

*** کارخانه هاکوپیان**

در سایت این شرکت نوشته شده: «با راه‌اندازی تکنولوژی هزاره سوم صنعت پوشـــاک در خطوط تولیدی شرکت هاکوپیان، هنر خیاطی با صنعت درهم آمیخته است. فرآیند تولید کت و شلوار و پیراهن در کارخانه‌های هاکوپیان در بومهن تهران انجام می‌گیرد.

هاکوپیان برای تامین پارچه و مواد اولیه محصولات خود با برترین تولیدکنندگان از کشورهای ایتالیا، آلمان، انگلستان و ترکیه همکاری می‌کند. همچنین از همان ابتدا با هدف افزایش و تضمین کیفیت محصولات، کارشناسان هاکوپیان برای آموختن دانش نوین صنعت پوشاک به دوره‌های تخصصی مختلف مد و پوشاک در کشورهای اروپایی اعزام می‌شوند»

هاکوپیان هم‌اکنون ۲۴ فروشگاه زنجیره‌ای در سراسر کشور و بیش از ۴۰۰ هزار مشترک دارد. همچنین یکی از ویژگی‌های جالب این شرکت استفاده از نیروهای جوان کارآزموده و با سرپرستی کارشناس ایتالیایی است.

هاکوپیان در گفت‌وگو با سایت تخصصی نخ سوزن، به جوانانی که وارد صنعت پوشاک و طراحی می‌شوند توصیه‌های ویژه‌ای کرده است: «نگویید نمی‌دانم چطور باید وارد بازار کار شد. طراحانی موفق هستند که تنها به دانسته‌های دانشکده اکتفا نکنند.

طراحی بسیاری از دانشجویان امروز ما شبیه به کشیدن عکس است. مسائل مختلفی در دنیای مد امروز وجود دارد که از آن باید بهره برد. باید ماشین، نخ و کلیه مواد اولیه این

مسیر را بشناسید. اما این کار با دانشگاه امکان‌پذیر نیست بلکه باید وارد محیط کار شوید و تجربه بیاموزید و تحقیق کنید و با مراکز خارج کشور ارتباط برقرار کنید. راه این کار بسیار طولانی است اما جوانان امروز بسیار شتاب‌زده هستند.»

هاکوپیان در سال‌های گذشته جوایز متعددی به خاطر چند دهه نوآوری و تولید پوشاک دریافت کرده است که یکی از مهم‌ترین آن‌ها تندیس و نشان امین‌الضرب است.

منبع: اتاق بازرگانی تهران